Maa- ja metsätalousvaliokunta
Mvm@eduskunta

Lausuntopyyntönne 29.9.2025 Dnro E 73/2025 vp.

Lausunto valtioneuvoston selvityksestä koskien komission tiedonantoa sekä ehdotuksia vuosia 2028-2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää asiasta seuraavat kommentit.

Yleistä

Komission ehdotus budjetin painopistealueista so. kilpailukyky, turvallisuus, vähähiilistäminen, kestävä kehitys ja taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen yhteenkuuluvuus on kannatettava. Tämä on myös Suomen kanta (sivu 2). Samoin kuin budjettirakenteen yksinkertaistaminen on kannatettavaa.

Suomen kanta budjetin kokonaistasosta ei ole kannatettava (sivu 3). Se perustuu vertailuun nykyisen ohjelmakauden budjetista ja tulevan ohjelmakauden budjettiehdotuksesta (MFF). On muistettava, että vertailussa (liitteessä 1 esitetyssä taulukossa) ei ole huomioitu RRF-rahoitusta (Recovery and Resilience Fund), jonka suuruus oli noin 750 miljardia euroa. Jos se lisättäisiin vertailuun, niin budjetit olisivat melko samansuuruisia. Sen sijaan, kun RRF oli koronasta selviytymiseen tarkoitettua rahoitusta, niin nyt MMF:ssä ko. kohdat ovat sen takaisin maksua eli menoja.

Toinen MFF:n kokoa arvioiva näkökohta on Suomen saanto. On tosiasia, että mitä isompi budjetti, sitä suurempi on Suomen saanto. Kun nyt budjetin rakenne muuttuu ja yhä enemmän siitä menee turvallisuuteen, Ukrainan tukemiseen ja kilpailukykyyn, niin on oletettavaa, että Suomen lopullinen saanto pienenee nykyisestään.

Suomen kanta (sivu 4) kiinnittää huomiota ansiokkaasti Suomen sijaintiin itäisenä ulkoraja-alueena, mutta nettomaksajana.

Suomen kanta (sivu 4) yhteisiin kriisivälineeseen ja Catalyst Europe välineeseen ei ole kannatettava. Viime vuodet pakolaisaaltoineen, koronakriiseineen ja Ukrainan sotineen ovat osoittaneet ilmeisen tarpeen tällaisille EU:n yhteisille kriisivälineille. Edellä mainittuihin kriiseihin on jouduttu reagoimaan kulloinkin voimassa olevan budjetin sisällä, joka on aiheuttanut tehottomuutta ja hallinnollista taakkaa. Nämä olisi voitu välttää EU:n yhteisellä kriisivälineellä ja samalla olisi voitu turvata yhteisesti sovittujen painopisteiden jatkuvuus.

Suomen kanta (sivu 5) EU:n rahoitukseen ehdollisuuteen ja tulosperusteisuuteen on hyvä. Tulosperusteisuuden toteutumiseksi asetuksissa tulee kuitenkin antaa riittävä määräaika, eli nk. n+ x sääntö.

Suomen kannat (sivut 6-8) rahoituskehyksen joustavuuteen, puolustukseen ja Ukrainan tukeen ovat oikeat.

Rahoituskehyksen pääotsakkeet

1. Euroopan taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen yhteenkuuluvuuden, maatalouden ja maaseudun, kalatalouden ja merielinkeinojen vaurauden ja turvallisuuden rahasto

Tämä pääotsake on aluepolitiikan ja maaseutupolitiikan kannalta MFF:n keskeisin. Uutena elementtinä komissio esittää kansallisia NRP-suunnitelmia, eli maakohtaisia kirjekuoria, jonka sisällön painopisteistä sekä temaattisesta ja alueellisesta allokaatiosta päättäisi tietyin reunaehdoin jäsenmaa itse. Oikein toimiessaan se antaisi joustavan mahdollisuuden eri politiikkalohkojen tukemiseen. Isona riskinä kuitenkin on, että kansallisesta allokaatiosta ei saavuteta riittävää yksimielisyyttä. Tällöin NRP-suunnitelma saattaa johtaa eri politiikkalohkojen so. maatalous, yritysten tukeminen, osaamisen kehittäminen tai työllisyys, ja alueiden välisiin ristiriitoihin ja turhiin vastakkainasetteluihin.

Komission esittämä hallintorakenteen muutos edellyttää kansallisen koordinoivan viranomaisen nimeämistä. Tämä tulee Suomessa tehdä mahdollisimman pikaisesti ja kytkeä maakunnat ja muut sidosryhmät mahdollisimman nopeasti mukaan valmisteluun! Tällä hetkellä valmistelua tehdään Valtioneuvoston kanslian johdolla, ja kytkentä maakuntiin ja sidosryhmiin on olematon.

NRP-suunnitelmat antavat mahdollisuuden alue- ja teemakohtaisiin osioihin, jolloin maan eri osien erityispiirteet olisi mahdollista ottaa huomioon nykyisten JTF:n alueellisten siirtymäsuunnitelmien tapaan. Tulisi harkita voisiko Suomen NRP-suunnitelma sisältää maakuntakohtaiset tai NUTS2-tasoiset osiot. Monirahastoinen toimintatapa on Suomelle ennestään tuttua, sillä ohjelmakaudella 1995–1999 Suomi toteutti neljän rahaston 5b- ja 6-ohjelmia.

Suomen kannat tähän pääotsikkoon ovat hyviä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta.

Erityisellä tyytyväisyydellä on huomioitava Suomen kannassa (sivu 11), että Suomen liittymissopimukseen perustuva NSPA-erityisrahoitus tulisi turvata myös jatkossa.

Tämä on tärkeä kirjaus erityisesti pohjoisten harvaan asuttujen alueiden kannalta, mutta myös koko Suomen kannalta. MFF-esityksessään komissio ei ole juurikaan tehnyt ns. korvamerkintöjä, mutta ei ole myöskään kertonut laskentaperustaa ehdottamilleen kansallisille kirjekuorille. Komissio on kuitenkin ilmoittanut nk. perälaudan, joka on se, että minkään jäsenmaan rahoitus ei saa olla yli 20 % pienempi kuin nykytaso. Melko yksinkertaisella matematiikalla voidaan laskea, että Suomen kirjekuori koheesiorahoituksen osalta on juuri tuo 80 % nykytasosta. Nykytaso on puolestaan muodostunut alueellisista kriteereistä, joista harvan asutuksen kriteeri on kerryttänyt kahta eri kautta noin kaksi kolmasosaa. Se on huomioitu sekä pohjoisten harvan asutuksen NSPA-erityiskriteerissä että yleisessä harvan asutuksen kriteerissä. Suomen on syytä pitää kiinni liittymissopimukseen perustuvasta kirjauksesta edelleenkin.

Sen sijaan Suomen kanta koheesiorahoituksen vähenemisen hyväksymiseen on väärä. Perusteluna on se, että koheesion tarve on vähentynyt. Tämä ei pidä paikkaansa. Alueelliset kehityserot ovat edelleen merkittäviä paitsi Suomessa niin koko EU:ssa. Taustakeskusteluissa Suomen kannan perusteluiksi on esitetty, että koheesiorahoitus on kallista, koska Suomen saanto on siinä heikko. Tämä perustelu ontuu, koska se ei perustu millään tavoin koheesiorahoituksen vaikuttavuuteen. Koheesiorahoitusta käytetään erityisesti yritystoiminnan vahvistamiseen, TKI-toiminnan edellytysten vahvistamiseen korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa, työllisyyden hoitoon, syrjäytymisen ehkäisyyn ja ilmastonmuutoksen torjuntaan. Jos tämänkaltaisen toiminnan tukeminen vähenee, niin sitä on erittäin vaikeaa korvata millään kansallisella rahoituksella.

Suomi korostaa kannassaan kaksikäyttö- ja puolustusulottuvuutta osana tulevan koheesiopolitiikan toimia. Tämä on väärä linjaus. Kaksikäyttö- ja puolustusulottuvuus tulee rahoittaa MFF:n muiden pääotsakkeiden alla. Koheesiopolitiikan toimia tulee kohdistaa alueiden hyvinvoinnin ja elinvoimaan sekä kilpailukyvyn kehittämiseen ja sillä tavoin parantaa kokonaisturvallisuutta.

Suomen ensiarvio maatalouden nk. korvamerkityn rahoituksen riittämättömyydestä on oikea. Komissio on esittänyt, että Suomi laittaisi maatalouteen ja maaseudun kehittämiseen vähintään noin 4,8 miljardia. Summa vastaa vain noin puolta nykytasosta. Säilyttääkseen uskottavan maatalouden edellytykset tämä taso ei ole Suomelle riittävä. Maatalouden harjoittaminen ja maaseudun elinvoimaisuus on turvattava myös Suomen kokonaisturvallisuuden vuoksi. Esimerkin tästä koimme koronapandemian aikana, jolloin omavaraisuuden tärkeys nousi konkreettisesti esille.

Suomen kannassa (sivu 11) rajaturvallisuuden vahvistaminen on oikein painotettu. On kuitenkin muistettava, että rajaturvallisuus ei ole ainoastaan teknisiä laitteita tai korkeaa teknologiaa. Keskeisintä on raja-alueiden elinvoimaisuuden turvaaminen ja sitä kautta asuttuna pitäminen.

2. Eurooppalainen kilpailukykyrahasto sisältäen puolustustutkimuksen erityisohjelman ja Horisontti Eurooppa-puiteohjelman

Suomen kanta (sivu 13–15) komission ehdottamaan uuteen kilpailukykyrahastoon on hyvä. Kilpailukykyrahasto tähtää koko EU:n kilpailukyvyn vahvistamiseen pitkälle tulevaisuuteen, mikä on keskeinen linjaus. Rahasto sisältäisi myös puolustuksen kehittämiseen liittyvät instrumentit, mikä vahvistaa EU:ta globaalina toimijana. Myös sotilaallisen liikkuvuuden sisällyttäminen Verkkojen Eurooppa-ohjelmaan on tärkeää, koska infrastruktuurin kehittäminen pelkästään sotilaallisiin tarkoituksiin ei palvele Euroopan kilpailukykyä.

EU:n menestystarinoita ovat olleet Horisontti Eurooppa -ohjelma ja Erasmus+ -ohjelma ja on hyvä, että niiden jatkuvuus turvataan ja niitä vahvistetaan. Horisontti Euroopan kytkeminen paitsi yleisesti kilpailukyvyn vahvistamiseen myös yhteisiin politiikkaikkunoihin on järkevää. Erasmus + -ohjelmalla on tuettu nuorten kansainvälistä vaihtoa, joka on ollut paras instrumentti yhteisen eurooppalaisuuden rakentamisessa.

Suomi kannattaa kuitenkin tämän osion vahvistamista koheesiopolitiikan kustannuksella. Näin ei pitäisi olla. Tarvitaan kyvykkyyksien rakentamista ja kompetenssin vahvistamista paikkaperusteisesti, jotta eurooppalaista kilpailukykyä voidaan vahvistaa. Tämä on koheesiopolitikan tehtävä.

3. Globaali Eurooppa

Suomen kanta (sivu 16) yhtenäisen globaalin toiminnan välineen tarkoituksenmukaisuudesta on erittäin hyvä Euroopan unionin tulevaisuuden kannalta. Myös Ukrainan rahoitustuen kohdistaminen sen kautta, mutta budjetin ulkopuolisena, on hyvä linjaus, koska on toivottavaa, että sen tarve joskus loppuu.

4. Hallinto

Suomen kanta (sivu 16) hallintomenojen maltillisesta kasvattamisesta on sinänsä hyvä, mutta tässä talous- ja geopoliittisessa tilanteessa myös hallintoa tulisi vahvistaa, että se pystyisi vastaamaan isojen muutosten organisointiin. Tämä ei saa tapahtua kuitenkaan byrokratian lisäämisellä. Suomen tulisi myös vahvistaa Suomen kansalaisten pääsyä EU-hallintovirkoihin.

5. Rahoituskehyksen tulot

MFF rahoitetaan pääasiassa jäsenmaiden jäsenmaksuilla. Myös Suomella tulee olla valmius osallistua yhteiseurooppalaiseen kehittämiseen asemansa mukaisesti ja hakea aktiivisesti mahdollisuuksia myös jäsenmaiden yhteisiin rahoitusmahdollisuuksiin.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Markus Hirvonen
maakuntajohtaja

Lisätietoja:
Eira Varis, aluekehitysjohtaja
eira.varis@pohjois-karjala.fi
puh. 050 307 4806

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu. Voitte tarkastaa allekirjoituksen oikeellisuuden kirjaamosta.